
O Astră în Nord-vestul țării: Despărțământul Sătmar-Ugocea al Astei (1898-1940)

Robert Marcel HART

Doctorand, Facultatea de Istorie și Filosofie,
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

E-mail: hart_robert@yahoo.com

Istoria Astei Sătmar-Ugocea a fost în strânsă legătură cu întreaga activitate Astei și a contribuit la păstrarea și dezvoltarea identității românilor din nord-vestul țării, aflate, de la 1867, până la 1918 sub regimul dualist austro-ungar. Încă de la înființarea Astei, în toamna anului 1861 la Sibiu aceasta a avut un ecou excepțional în părțile sătmărene. Au existat inițiative locale de înființare a unor instituții culturale și școlare în zona Sătmarului și Maramureșului, în scopul cultivării limbii române. Astfel, în 1861 s-a încercat înființarea la Seini a unui gimnaziu românesc, o inițiativă „prețioasă”, cum o numea George Barițiu, iar în 1859 s-a creat, din inițiativa preotului Petru Bran, prima catedră de limba română, în Sătmar, iar în 1862 și la Baia Mare. Înființarea Astei sătmărene și maramureșene s-a amânat, până în 1898, din lipsa unui număr suficient de membri din rândul românilor.

Întemeierea Despărțământului sătmărean al *Asociațiunii*

Cel mai vechi document, referitor la ecoul Astei în Sătmar a fost o scrisoare a protopopului Petru Bran, din 20 ianuarie 1862, către Toma Șorban, arhidiaconul Comitatului Sătmar. P. Bran îl invita pe arhidiacon să facă propagandă în părțile sătmărene și Carei, pentru înscrierea a cât mai mulți membri în Astra. Cei înscriși trebuiau să plătească o cotizație de 5 florini. Primii membri, din zona sătmăreană, care s-au înscris în Astra sibiană au fost protopopul Petru Bran și arhidiaconul Toma Șorban, la care s-au adăugat George Molnar, paroh de Turț, Teodor Szabo, paroh baimărean; Ioan Stan, protopop de Codru, învățătorul din Gherța Mică, Constantin Dragoș, preotul din Seini, George Maniu și alții. Până în 1865 s-au înscris circa 20 de membri în Astra sibiană, unii decedând sau demisionând pe parcurs. De pildă, a demisionat ar-

hidiaconul Toma Șorban. Motivul înstrăinării unor membri ai Astrei au fost mai ales financiare, așa cum afirma Petru Bran.¹

Dorința membrilor Asociațiunii din comitatele Maramureș și Satu Mare de a se înființa un despărțământ în acest ținut, este exprimată în scrisoarea lui Mihail Pavel, (vicar al Maramureșului), trimisă Comitetului central al Asociațiunii la Sibiu. Considerându-se că numărul membrilor, stipendiilor și ajutoarelor Asociațiunii creșteau, și se întârea, interesul românilor din aceste părți ale Transilvaniei către Asociațiune, s-a făcut următoarea propunere: „Onorata adunare să binevoiască a adăuga către statutele Asociațiunii un articol în înțelesul căruia activitatea asociațiunii transilvane se extinde și asupra comitatelor Maramureș și Satu Mare”. Prin hotărârea Comitetului central al Astrei, Gh. Pop de Băsești este „încredințat” cu organizarea unui despărțământ în Sătmar. Gheorghe Pop de Băsești a raportat că, în ziua de 16 februarie 1868 s-a constituit despărțământul Sătmar-Ugocea al Astrei, după numele comitatelor Sătmar, respectiv Ugocea. Sediul despărțământului a fost stabilit la Seini, situat aproximativ la egală depărtare de cele două județe: Satu- Mare și Maramureș.²

Străduindu-se să popularizeze această instituție de cultură, noul director transmite adrese protopopilor din județ, informându-i de înființarea, în comitatul Sătmar, la 16 februarie 1898, „a unui despărțământ al Asociațiunii pentru cultura și literatura poporului român”, și îndemnându-i pe poporeni „să se înscrie ca membrii ordinari și ajutători ai Asociațiunii”, dat fiind „scopul măreț ce urmărește această asociațiune culturală”. Potrivit Regulamentului de funcționare a despărțămintelor, membrii se întruneau anual în adunare generală, al cărei loc și dată erau stabilite, ca și în cazul adunărilor generale ale Astrei. În adunarea precedentă, în cadrul Adunărilor generale ale despărțămintelor, se prezintă raportul despre activitatea anuală, se înscriu noi membri și se dezbăteau propunerile noi, erau susținute dizertații în fața publicului. Întregul program era urmat de serbări populare. În anul 1898, atunci când s-a constituit despărțământul sătmărean al Astrei, primul ei președinte a fost ales Gavril Lazăr de Purcăreț (din Sanislău), personalitate sătmăreană, vechi luptător pentru dreptate și libertate națională. Din raportul privind activitatea despărțământului Sătmar-Ugocea al „Astrei” pe anul 1899, a reieșit că despărțământul Sătmarului se extindea peste trei comitate și „singura inteligentă” o formează preoțimea rurală. În 11 august 1907, la Mocira, a avut loc „Protocolul adunării generale a despărțământului Sătmar-Ugocea al Astrei”. Ședința a fost deschisă de către directorul despărțământului, Gheorghe Șuța.

1 Viorel Ciubotă, Ioan Viman, Adela Dobrescu și Maria Lobonț Pușcaș, *Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român în nord-vestul României. Documente (1862-1947)*, Cluj-Napoca: Academia Română & Centrul de Studii Transilvane, 2011, pp. 15-18. Printre cei dintâi membri sătmăreni ai Astrei, s-a afirmat profesorul de limba română din Satu Mare, Petru Bran, animator al vieții culturale sătmărene, care a figurat în analele Asociațiunii, printre primii membri cotizanți, de la înființarea Astrei în 1861. Numărul membrilor sătmăreni ai Astrei a crescut, ceea ce făcea necesară înființarea unui despărțământ al Astrei în Sătmar.

2 *Transilvania*, nr. 17, 1 septembrie 1869, pp. 193-195; nr. 18, pp. 217-218.

La adunare a participat și Constantin Lucaciu în calitate de președinte al „Reuniunii învățătorilor români greco-catolici din comitatul Sătmar”.³

Întruniți în adunarea anuală a despărțământului la Seini, în 13 iulie 1899, membrii și-au exprimat dorința de a „propaga cultura poporului român, pe toate terenurile posibile”. În aceeași adunare s-a preconizat înființarea „Reuniunii femeilor din Sătmar”. În anul 1910, numărul reuniunilor de femei, corale, de învățători din județ, erau de treisprezece. Scopul activității Astei în acest ținut a fost adesea amintit, activității Asociațiunii străduindu-se să-l popularizeze mai cu seamă cu prilejul adunărilor generale.

Pentru înființarea Astei sătmărene o mare importanță a avut Adunarea generală a Astei de la Gherla, din 13-14 august 1868, unde s-a exprimat dorința membrilor *Asociațiunii* din comitatele Maramureș și Satu Mare de a se înființa un despărțământ în acest ținut. Această dorință a fost exprimată în scrisoarea lui Mihail Pavel, (vicar al Maramureșului), trimisă Comitetului Central al Asociațiunii la Sibiu. Înființarea reuniunilor cercuale și agenturilor comunale a fost hotărâtă în adunarea generală din 10-11 august 1869, de la Șomcuta Mare ⁴. La adunarea de constituire au participat membrii vechi ai Asociațiunii și s-au înscris membri noi, printre care dr. Vasile Lucaciu⁵, Romul Marchiș, Alex. Stețiu, M. Ghiriti etc. Director al despărțământului Sătmar-Ugocea a fost ales Gavril Lazăr de Purcăreț, ajutat de un comitet cercual, din care făceau parte, printre alții, Gh. Șuta, dr. Vasile Lucaciu, dr. Felician Bran, fiul profesorului Bran. Odată cu procesul verbal de constituire se înaintează la Sibiu un livret de depunere la Banca Sătmăreană cu 85 de florini, reprezentând cotizația noilor înscriși. În același an direcțiunea despărțământului este preluată de Gheorghe Șuta din Borlești.⁶

Această inițiativă a izvorât din necesitatea unei legături mai apropiate și directe cu membrii Astei, din toate ținuturile Transilvaniei, Sătmarului, Maramureșului cu locuitorii din cea mai îndepărtate așezări. Strădania fiecărui despărțământ era să devină în ținutul său sufletul vieții românești, antrenând la diferite manifestări cultural instructive mai ales populația satelor. La Adunarea de la Șomcuta Mare (1869) s-a exprimat dorința studierii istoriei patriei, din punct de vedere național și înființarea unei catedre pentru limba și literatura română la Universitatea Vieneză.⁷ Înființarea Astei sătmărene și maramureșene s-a amânat, până în 1898, din lipsa unui număr suficient de membrii din rândul românilor.

3 *Ibidem*.

4 *Ibidem*.

5 Constantin Lucaciu își continuă activitatea în cadrul „Astei” și în anii următori. Astfel, în septembrie 1912 acesta a primit o scrisoare din partea lui Gheorghe Șuta prin care acesta îi solicita „participarea la conferința despărțământului Sătmar-Ugocea al Astei din 9 octombrie 1912 și îi cerea să întocmească un proiect, privind constituirea a trei despărțăminte noi în locul celui vechi”.

6 *Transilvania*, nr. 17, 1 septembrie 1869, pp. 193-195; nr. 18, pp. 217-218.

7 *Transilvania*, nr. 20, 1869, p. 237.

Considerându-se că numărul membrilor, stipendiilor și ajutoarelor *Asociațiunii* creșteau, și se întărea interesul românilor din aceste părți ale Transilvaniei către *Asociațiune*, s-a făcut următoarea propunere în 1898: *Onărata adunare să binevoiască a adăuga către statutele Asociațiunii un articol în înțelesul căruia activitatea asociațiunii transilvane se extinde și asupra comitatelor Maramureș și Satu Mare*.⁸ Prin hotărârea Comitetului central al Astrei, Gheorghe Pop de Băsești a fost „încredințat” cu organizarea unui despărțământ în Sătmar. Gheorghe Pop de Băsești a raportat că, în ziua de 25 august 1898 s-a constituit *despărțământul Sătmar- Ugocea* sau *Despărțământul XXXIV al Astrei*, după numele comitatelor Sătmar, respectiv Ugocea. Sediul despărțământului a fost stabilit la Seini, situat aproximativ la egală depărtare de cele două județe: Satu-Mare și Maramureș. La adunarea de constituire au participat membrii vechi ai *Asociațiunii* și s-au înscris membrii noi, printre care dr. Vasile Lucaciu, Romul Marchiș, Antoniu Gitta, Stețiu M. Ghiriti etc. Director al despărțământului Sătmar-Ugocea a fost ales Gavril Lazăr de Purcăreț, ajutat de un comitet cercual, din care făceau parte, printre alții, Ludovic Mărcuș, protopop de Mădăras, Gheorghe Șuta, dr. Vasile Lucaciu (ca secretar al *Despărțământului*), dr. Felician Bran, fiul profesorului Bran, preoții Alexiu Berind și Gavril Szabo, Vasiliu Anderco și proprietarul Gavril Barbul. Odată cu *procesul verbal* de constituire se înaintează la Sibiu un livret de depunere la Banca Sătmăreană cu 85 de florini, reprezentând cotizația noilor înscriși.

Țelurile culturale ale Despărțământului Sătmar-Ugocea al Astrei

În același an, 1898, direcțiunea despărțământului a fost preluată de Gheorghe Șuta din Borlești. Străduindu-se să popularizeze această instituție de cultură, noul director transmite adrese protopopilor din județ, informându-i de înființarea în comitatul Sătmar, la 16 februarie 1898, „a unui despărțământ al *Asociațiunii* pentru cultura și literatura poporului român”, și îndemnându-i pe poporeni „să se înscrie ca membri ordinari și ajutători ai *Asociațiunii*”, dat fiind „scopul măreț ce urmărește această asociațiune culturală”. Potrivit *Regulamentului de funcționare a despărțământelor*, membrii se întruneau anual în adunare generală al cărei loc și dată erau stabilite, ca și în cazul adunărilor generale ale Astrei. În adunarea precedentă în cadrul Adunărilor generale ale despărțământelor se prezintă raportul despre activitatea anuală, se înscriu noi membri și se dezbăteau propunerile noi, erau susținute dizertații în fața publicului. Întregul *program* era urmat de serbări populare. În anul 1898, atunci când s-a constituit despărțământul sătmărean al Astrei, primul ei președinte a fost ales Gavril Lazăr de Purcăreți (din Sanislău), personalitate sătmăreană, vechi luptător pentru dreptate și libertate națională.⁹

8 *Transilvania*, nr. 1, ianuarie 1898, p. 35; nr. 2-3, februarie 1899, p. 63. Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918*, București, 1968, p. 99.

9 Veronica Bilț Ursu, „Din activitatea despărțământului Sătmar al Astrei”, în *Studii și Comunicări*, II, Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 1972, p. 257.

După înființarea, la 18 noiembrie 1900, a agenturii Seini a Astei, președintele acesteia cerea să i se cedeze una din sălile de clasă nefolosite „pentru scopurile agenturii, ale bibliotecii populare”, amintind „țelul comun urmărit de Asociațiune prin promovarea literaturii și culturii poporului român, ca și școală”. „Agentura noastră are să fie școala adulților”, specifica cererea amintită. Întruniți în adunarea anuală a despărțământului la Seini, în 13 iulie 1899, membrii și-au exprimat dorința de a „propaga cultura poporului român, pe toate terenurile posibile” În aceeași adunare s-a preconizat înființarea „*Reuniunii femeilor din Sătmar*”. În anul 1910, numărul reuniunilor de femei, cele corale și de învățători din Sătmar erau de treisprezece.¹⁰

Până în anul 1900 activitatea Despărțământului de nord-vest al Astei a fost îngreunată de interzicerea, de către autoritățile comitatense, de a se ține adunări al despărțământului. Dr Vasile Lucaciu și-a exprimat nemulțumirea, în legătură cu interzicerile pe care autoritățile le făceau, inclusiv în privința procesiunilor și sărbătorilor religioase ale românilor. Abia la 9-10 august 1903 s-a desfășurat o Adunare generală a Astei, la Baia Mare, unde au participat circa 300 de sătmăreni, dintre care unii erau membrii ai Astei. La această Adunare din 1903 a luat cuvântul fratele lui Vasile Lucaciu, Constantin Lucaciu, care a cerut întărirea unității culturale românești, adică „unitate-n cultură și prin cultură-n libertate”.¹¹

Pe teritoriul Sătmarului a activat, până în 1906 în scop de culturalizare și *Despărțământul XVI, Sălăjean-Chiorean* al Astei, un despărțământ (din care făceau parte preoți, avocați, funcționari, învățători și țărani) care și-a ținut unele adunări în zona Tășnadului. În 11 august 1907, la Mocira, a avut loc „Protocolul adunării generale a despărțământului Sătmar-Ugocea al Astei”. Ședința a fost deschisă de către directorul despărțământului, Gheorghe Șuta. La adunare a participat și Constantin Lucaciu în calitate de președinte al „Reuniunii învățătorilor români greco-catolici din comitatul Sătmar”.¹²

Din inițiativa președintelui Despărțământului Sătmar-Ugocea al „ASTREI”, Preotul-Protopop George Suta din Borlești, în Ardușat a început cursul de alfabetizare a adulților în iarna anului 1908. Constantin Lucaciu își continuă activitatea în cadrul „Astei” și în anii următori. În calitate sa de președinte al reuniunii, C. Lucaciu a participat la ședința Comitetului Central ținută la Seini la 23 iunie 1910. În septembrie 1912 acesta a primit o scrisoare din partea lui Gheorghe Șuta prin care acesta îi solicita „participarea la conferința despărțământului Sătmar-Ugocea al Astei din 9 octombrie 1912 și îi cerea să întocmească un proiect, privind constituirea a trei despărțăminte noi în locul celui vechi”. În calitate sa de președinte al reuniunii, C. Lucaciu a participat la ședința Comitetului Central ținută la Seini la 23 iunie 1910. La această ședință s-a făcut apel la o cât mai numeroasă participare a onoraților „membri onorari, fondatori și ordinari

10 *Ibidem*.

11 Viorel Ciubotă, Ioan Viman, Adela Dobrescu și Maria Lobonț Pușcaș, *op.cit.*, pp. 22-23.

12 *Ibidem*.

ai Reuniunii învățătorilor greco-catolici din comitatele Sătmar și Ugocea, aparținători diecezei Gherlei, precum, și sprijinitorii instrucțiunii populare ...” la cea de-a XIII-a adunare generală ordinară, care urma să se țină la 4 august 1910 în școala din Negrești, județul Satu Mare. Un an mai târziu, pe 22 iunie 1911 la Seini a avut loc Convocatorul celei de-a XIV-a adunări generale ordinare a Reuniunii învățătorilor greco-catolici din comitatele Sătmar și Ugocea ce urma a s-a ține la 10 august 1911, tot la la Seini.¹³

O sărbătoare importantă a avut loc în Ardușat în ziua de 11 august 1912 când s-a ținut Adunarea cercuală a despărțământului Satmar-Ugocea. Oamenii locului au avut prilejul să asculte înflăcărâte cuvântări ale preoților și învățătorilor ce formau acest despărțământ. O sărbătoare importantă a avut loc în Ardușat în ziua de 11 august 1912 când s-a ținut Adunarea cercuală a despărțământului Satmar-Ugocea, care a hotărât o nouă împărțire a Astrei:

1. pe districtul Baia Mare, coordonator fiind dr. Vasile Lucaciu, preot din Șișești;
2. pe districtul Seini-Ugocea, coordonator fiind Gheorghe Șuta, protopop de Borlești;
3. pe districtul Sătmar, Cighir, Ardud, coordonator Ludovic Mărcuș, protopop de Mădăras;
4. pe plasa Carei, coordonator fiind Romul Marchiș, arhidiacon de Carei.

Despărțământul Carei s-a creat abia în 1923, în prezența lui Zenovie Pâclișeanu, delegat al Astrei.

Oamenii locului au avut prilejul să asculte la Adunarea de la Ardușat (august 1912) înflăcărâte cuvântări ale preoților și învățătorilor ce formau acest despărțământ.

După înființarea la 18 noiembrie 1900, a agenturii Seini a Astrei, președintele acesteia cerea să i se cedeze una din sălile de clasă nefolosite „pentru scopurile agenturii, ale bibliotecii populare”, amintind „țelul comun urmărit de Asociațiune prin promovarea literaturii și culturii poporului român, ca și școala”. „Agentura noastră are să fie școala adulților”, specifica cererea amintită.¹⁴

În anul 1914 Despărțământul Seini avea 63 de comune și 13 membri, iar Despărțământul Sătmar 40 de comune și 20 de membri, 6 biblioteci populare. Izbucnirea războiului în 1914 a întrerupt activitatea despărțământelor din nord-vestul țării. După izbucnirea războiului (1914), activitatea despărțământului este mult diminuată sau se desfășoară cu deosebită dificultate.

O „Sentinelă de Nord”

Un rol important în viața culturală sătmăreană l-a avut societatea culturală „Sentinela de Nord”, influențată de evenimentele anului 1918. Societatea a fost creată în anul 1920, în localitatea Sanislău, zonă cu vechi și puternice tradiții culturale, ca urmare a existenței unui mediu intelectual elevat, rezultat al existenței unei rețele școlare

13 *Ibidem*; V. Ciubotă, D. Lostun, „Constantin Lucaciu”, în *Eroii Neamului*, Satu Mare, nr. 4, 2014, pp. 22-23.

14 V.B. Ursu, *op.cit.*, p. 257.

în zonă încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, precum și afirmarea unor tineri localnici în școlile de la Blaj, Beiuș și Oradea, la sfârșitul secolului al XIX-lea. Din rândul acestor elevi s-au ridicat personalități ale vieții culturale românești: Basiliu Kövari, profesor la Preparandia din Oradea între anii 1933-1938, dr. G. Miculași din Ciumești, profesor la Școala Normală din Oradea, din anul 1904 și director al acestei școli din anul 1913, Augustin Maghiar din Sanislău, profesor în Oradea în perioada 1900-1919. Intelectualitatea din Sanislău a avut o tradiție privind implicarea în activități asociaționale. Printre membrii fondatori ai „Astrei” s-a numărat și Dumitru Hosu, directorul școlii din Sanislău.¹⁵ Cercul din Sanislău al Astrei sătmărene s-a afirmat prin munca și propaganda realizată de membrii săi, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în direcția ridicării prin cultură a poporului român și a pregătirii evenimentelor anului 1918, pentru realizarea unității naționale. Pe acest fond a apărut și activat, la Sanislău, *Societatea culturală Sentinela de Nord*, rod al voinței unui grup de intelectuali și studenți din comună, dornici să contribuie la propășirea materială și culturală a localității. Activitatea *Societății* a constat în: serbări culturale, constituirea unei biblioteci, cu peste trei mii de volume, inițierea unor cursuri de alfabetizare și edificarea unui cămin cultural, care a rămas până azi un impunător lăcaș de cultură.¹⁶

Astra sătmăreană, în perioada interbelică

Despărțământul Satu Mare traversează după Marea Unire de la 1918 o grea perioadă, susținerea activităților culturale și de învățământ izbindu-se de cele mai multe ori de acute lipsuri bănești. În perioada interbelică a existat totuși o relativă dezvoltare a publicațiilor sătmărene. Acestea reprezintă în perioada sus amintită un bogat izvor de informație cu privire la acțiunile membrilor Astrei, a manifestărilor asociațiunii, dar întâlnim deseori și o atitudine critică referitoare la o pasivitate a Astrei. Presa vremii semnalează destul de des (în special ziarul Satu Mare) unele disfuncționalități ale Astrei, legate în special de aspectele financiare ale organizației. Se semnalează de multe ori slaba implicare a funcționarilor români (care într-adevăr și după Unire, sunt încă minoritari în această regiune) care câteodată „uită” să își plătească cotizațiile.

La data de 12 iulie 1923 se înființează despărțământul Carei având următoarea componență: canonicul Gheorghe Mureșan – președinte, Octavian Câmpian – secretar, preotul Ludovic Vida – casier, învățătorul Gheorghe Pteancu – bibliotecar. Intensificarea și cunoașterea mai largă a activității de propagandă a dus la editarea, în luna iunie 1925, a unei reviste intitulată *Sentinela de Nord*, care a apărut (lunar) timp de șapte numere, ultimul fiind cel din luna decembrie 1925, după care din motive financiare își va înceta apariția. Printre cei mai înflăcărați luptători împotriva tendințelor de deznaționalizare a românilor din Transilvania pentru drepturile lor politice, șco-

15 *Transilvania*, nr. 7-8, sept.-oct. 1898, pp. 159, 194.

16 Vezi Costinel Bogdan Oproiu, *Cultură și societate în Județul Satu Mare, în perioada interbelică*, Oradea 2013.

lare și culturale se numără și preotul Constantin Lucaciu (1860-1920), fratele dr Vasile Lucaciu. Acesta a participat activ la desfășurarea activității „Astrei” în nord-vestul țării, a fost membru al P.N.R. și a fost ales membru în conducerea „clubului alegătorilor” din comitatul Sătmăr, închinându-și viața ideii de unitate politico-statală, idee ce a constituit pentru poporul român, în toată perioada epocii moderne, una dintre preocupările principale ale intelectualității române.

Președintele Astrei Satu Mare, dr. Eugen Seleș publică în cotidianul local *Satu Mare* (decembrie 1925) următorul text: „Astra ne cheamă ... A trecut anul de când în coloarele acestui ziar am parentat cu duioșie Casina Română singura instituție culturală articulară și, aș zice, în cei dintâi ani ai existenței, ai tuturor românilor din localitate. La adunarea generală, ținută pentru a-i asigura existența, am auzit asigurări și încurajări cari au avut trăinicia fluturilor de seară. Încăperile ei s’au redus la una, mobilierul frumos și biblioteca prețioasă stau azi îngrămădite acolo, în sala cea mare ce ne-a mai rămas după instalarea revizoratului în celelalte apartamente ce le aveam. Nu mai știu are vreun director, îngrijitor, sau curățitor. Fac aproape zilnic drumul până acolo și, cuprins de mâhnire, aflu sala rece, nemăturată, necercetată, iar pe masă 2-3 ziare. E casa nimănui, îi lipsește omul care să-i aducă vindecare și-i lipsește publicul care să o învioreze, s’o aducă la viață. N’avem de nici un singur local românesc, neutru, un loc, un loc de întâlnire al nostru, al tuturor. Majoritatea absolută a românilor intelectuali o formăm aici noi, oficianții statului, în mare parte oameni cu stare materială cât se poate de modestă. O mare parte dintre noi nu cercetează nici cafenelele, unde se întâlnesc mai cu seamă oamenii de afaceri și cheflii, cluburi politice încă nu sunt și, dacă ar fi, oficianții nu prea le-ar cerceta, că politica activă nu e pentru oficianții muncii și încărcăți de gândurile traiului de mâine. Viața socială românească se reduce la câteva conferințe ce se țin aici în fiecare an și la serbările naționale ce le aranjează școalele, apoi doar la 2-3 baluri.

Atâta. Minoritarii ne-au luat pe dinainte. Ei fără deosebire de naționalitate stau în serviciul culturii ungurești: teatrul care numai cu numele e românesc, reuniunile femești, societățile lor filarmonice, șezătorile literare ce le aranjează, politica azi a partidului maghiar, unde s’au adăpostit cu toții, și maghiari și nemaghiari, ziarele lor, – iată cultura minoritară, maghiară, vigoasă ca în trecut, sub regimul unguresc.

Nu mai vorbesc de comerț, industrie, întreprinderi, finanțe etc., cari, afară de 4 bănci românești, sunt exclusiv în mâna minoritarilor. Noi, oficianții români, cari reprezentăm și slujim statul, lucrând cu dragoste și peste puteri, stăm izolați și neputincioși, în urma situației materiale nefericite în care se sbate, această breasla de muncitori nerăsplătiți. Stăm fără încurajare, fără ajutor de acolo de unde ar trebui să privească mai des la hotare. Și starea aceasta de inerție, toropeală și lăncezeală vădită, pe cei slabi la suflet cari nu cunosc vigoarea neamului nostru mai încolo de granițele etnografice cu atâtea elemente eterogene, îi face sceptici, neîncredători. Și nu e bine așa. Inima țării atunci va putea pulsa cu tărie sigură, dacă la hotare se va recâștiga terenul pierdut și răpit dela noi. Oamenii săraci, deși idealști și dornici de muncă și

activitate, se izbesc mereu de cruda realitate. Văd că involuntar, am cam deviat dela ceea ce intenționam.¹⁷

Dl Vasile Goldiș, ilustrul președinte al Astrei, a fost aici în luna Octomvrie. Scopul venirii D-Sale aici a fost să reorganizeze despărțământul Astrei.

În expozeul clasic pe care mulți l-am auzit, a cerut 60,000 Lei în bugetul orașului și 100,000 Lei în al județului, pentru scopurile Astrei, cari, în special aici, la periferii, ar avea frumoasa menire de a-i aduce statului cele mai prețioase servicii.

Nu știm se vor da, ori ba aceste sume.

Dacă nu, ar fi de regretat, pentru că nicăiri mai mare nevoie de încurajare și de activitate românească nu este ca și aici.

S'a deschis la 1 Dec. Muzeul de industrie casnică. După cum știu se intenționează ca acest muzeu să fie plasat în local propriu. Foarte corect. Eu cred că acest muzeu s'ar putea adăposti împreună cu Astra. Dacă Astra ar fi subvenționată în proporțiile cerute, ideea ar putea fi realizată. Conducerea Astrei ar putea fi preluată de o persoană care ar fi și directorul muzeului. Am putea avea astfel în localitate o casă națională, un cuib românesc pentru șezători culturale, pentru distracții, pentru lectură etc., chiar și pentru românii din apropiere, dela sate. Fac un apel călduros la toată suflarea românească din acest oraș instreinat să ne strângem rândurile, rog pe dl prefect și pe dl primar să fie cei dintâi cari ne vor da o mână de ajutor. Și cel mai sărac oficiant va putea jertfi 50 Lei anual, ca membru activ al Astrei. În schimbu acestei cotizații, instalând într'un local muzeul și Astra, membrii ar putea avea toate cele trebuincioase pentru distracție, am înfiripa o viața românească mai cu duh, mai socială și mai rodnică".¹⁸

În luna noiembrie 1928 se desfășoară la Sanislău o nouă adunare a despărțământului care alege o altă conducere formată din profesorul Aurel Coza – președinte, primpretorul plasei Carei, dr. Ioan Gherman – vicepreședinte, profesorul Augustin Ossian secretar, Vasile Terdic – casier și Ioan Cleja – bibliotecar. Scopul noii conduceri este de a stabili o mai bună legătură cu păturile sociale rurale prin dezbateri de propagandă culturală. Se organizează o serie de conferințe, sezători și prin eforturi deosebite se înființează câteva școli țărănești.¹⁹

Importante sunt și dările de seamă consemnate nu numai în presa sătmăreană ci și în publicațiile de bază ale Asociațiunii. În publicația TRANSILVANIA, organul societății culturale „Astra”, nr. 2801 din 1929 se menționează următoarele raportări ale manifestărilor și activităților despărțământelor: „Satu-Mare (desp. central jud.): Activitatea acestui desp. s'a redus în anul 1928/29 la următoarele conferințe: Dl Prof. univ. Gh. Bogdan-Duică „N. Bălcescu” și Dr. Eugen Seleş, dir. președ. desp. „Gh. Cosbuc”, „Datoriile țaranului român în zilele de azi” și discursul festiv la serbarea de 1 Decemvrie 1928.

Președ. desp. Dr. Eugen Sebeș, dir. de liceu.

17 Ziarul *Satu Mare*, nr. 97, 6 decembrie 1925 - fond Biblioteca Județeană Satu Mare.

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*.

Chioar (jud. Satu-Mare): Acest desp. constă din 27 comune din plasa Șomcuta-mare, căruia îi mai sunt atașate 11 comune din plasa Hideaga și 1 din plasa Baia-mare, are 33 Cercuri culturale, cu tot atâtea biblioteci populare. Prelegeri populare s'au ținut în următoarele comune: Corina: Vladimir Diaconiță, înv. „Școala și familia” și Ioan Mihaiu, „Ravagiile alcoolului”. Văleni: Ștefan Gheție, preot „Cultul eroilor naționali”, Andrei Grobeiu, înv. „Asigurarea vitelor”. Lăpușel: Ioan Bohățiel „Importanța scrisului și a cetitului” și Vasile Pop, înv. „Sădirea pomilor și altoirea”. Șomcuta-mare: Ioan Iepure, prof. „Persoanele marcante în săvârșirea Unirii la 1918”. Serbările naționale s'au ținut cu concursul gimnaziului și al școlii primare sub conducerea dlor directori Pr. Gh. Sinea și Ștefan Pop, iar la ziua „Temparenței” desp. a fost reprezentat prin Dr. Nicolae Gherghel, medic de circumscripție, care a ținut conferințe antialcoolice și despre „Bolile contagioase” în: Fintenșulmare, Văleni și Mogoșești. Curse de analfabeti s'au ținut în comunele: Corina și Coaș de învățătorii Gheorghe Mare și Ioan Mihaiu. Terenuri de case naționale nu sunt rezervate în acest desp. Averele desp. la 30 Iunie 1929 a fost de Lei 40.493, depuși la banca „Chioreana”, din Șomcuta-mare, care adăpostește biroul desp. și pune camerele sale la dispoziția desp. pentru ținerea ședințelor comitetului și adunărilor festive în mod gratuit.

Președintele despărțământului Alexandru Nilvan, dir. de bancă, Copalnic-Mănăștur (jud. Satu-Mare): După o introducere cu privire la înființarea Asociațiunii și a desp. Copalnic-Mănăștur raportul urmează astfel: Despărțământul are 22 comune, din acestea în 19 au fost înființate Cercuri culturale și anume: Copalnic-Mănăștur, Rușor, Măgureni, Cernești, Brebeni, Fânațe, Ciocotiș, Prestia, Plopiș, Făurești, Lăschia, Vad, Berința, Cărpeniș, Cărbunar, Curtuișulmic, Copalnic, Preluca-nouă și Preluca-veche. Fiecare din aceste are câte o bibliotecă populară trimisă dela centru, multe din cărțile bibliotecilor însă lipsesc. Prelegeri populare s'au ținut aproape în fiecare comună din despărțământ cu următoarele subiecte: Cernești: Emil Dragomir „Relele trupești și suflețești cauzate de beutură. Plopiș: Teodor Bota „Foloasele științei de carte”, Teodor Pasca „Din trecutul neamului românesc”. Curtuișul-mic: Teodor Pasca „Urmările lenei, risipei și minciunei. Făurești: Dumitru Muntean „Higiena satului. Lăschia: Gheorghe Tarta „Credințele greșite în popor”. Copalnic: Valeria Orășteanu „Iubirea de bine”. Copalnic-Mănăștur: Nieolae Avram, prot. „Din trecutul istoric al Astrei”, Teodor Pașca „Țări românești înainte de Unire”. Cărpeniș: Grigore Roman „Fericirea în viața casnică, Gavril Hereș „Răsboiul pentru întregirea neamului”. Copalnic-Mănăștur: Nieolae Avram, prot. „Biserica în trecutul neamului românesc”, Teodor Pasca „Românii în luptă cu Turcii”. Berința: Teodor Pasca „Creșterea puterii românești în ultima sută de ani 1821 — 1918”. Vad: Emil Dragomir „Astra” în trecut și scopurile ei în viitor”, Ioan Coțofan „Mișcarea națională a lui Tudor Vladimirescu”. Plopiș: Simeon Petraș „Cultura rațională a pământului”. Preluca-nouă: Vasile Juga „Boalele molipsitoare la om”. C.-Mănăștur: Dr. Coloman Hochtheil „Urmările alcoolismului”, Nieolae Avram „Societatea Temperanța” și Dr. Gheorghe Urdea „Combaterea alcoolismului”. Cernești: Teodor Bota „Iubirea de carte” și Teodor Pasca „Urmările

alcoholismului". Trestie: Gheorghe Tarta „Combaterea luxului”. Afară de acestea ziua de 1 Decembrie, Ziua Eroilor și 10 Maiu au fost serbate cu deosebit fast în toate comunele despărțământului, prin Te-Deumuri, urmate de conferințe despre însemnătatea zilei și festivaluri la cari și-au dat concursul școalele primare din fiecare comună. teatrale s’au dat în: Copalnic-Mănăștur la 26 Dec. 1928: „Gura lumii”, „Ștefan și Victoria”, tot în Copalnic-Mănăștur la 10 Maiu 1929: „Poemul Unirii”, „Cuza Vodă” și „Prințesa Curcanilor”. În Berința la 26 Dec. 1928: „Vine Crăciunul”. La 20 Maiu 1929: „S’a stricat lumea”, „Ruga dela Chișătău” și „Dușmanii”. Măgureni, la 1 Aprilie 1929: „Dușmanii”, „Țiganul”, „Sergentul”. Lăschia, la 10 Maiu: Piesa „10 Maiu”. – Brebeni, la 10 Maiu: „Ovidiu Șicană”, „Domnul Plutonier”. Comitetul despărțământului în propaganda culturală a colaborat cu cercurile culturale învățătorești și cu cele două centre culturale. Numărul cetitorilor a fost de 150 cari au citit 473 volume din bibliotecă.

Președ. desp.: Nicolae Avram, protopop.

Țara-Oașului (jud. Satu-Mare). Acest desp. a luat parte la organizarea mișcării antialcoolice cu ocaziunea serbării „Zilei Temperanței, îndemnând pe preoții – și pe ceilalți intelectuali din desp. să stea în ajutorul Organelor sanitare la aranjarea acestei serbări. Din cauza lipsei totale de mijloace materiale și în urma secetei ce a bântuit în anul 1928 acest ținut nu s’a putut desvoltă o activitate, culturală, cum am fi dosit.

Președ. desp. Cecil Demian, protopop.

Ugocea (jud. Satu-Mare).

Conducerea acestui desp. a organizat, cu concursul școalelor, serbările naționale de 1 Dec, 24 Ian. și 10 Maiu, la cari au ținut conferințe despre însemnătatea acestor zile dñii Atanasie Doroș, președ. desp. Leon Bârlea, notar și Ioan Nagy, inv. sub a cărui conducere corul „Astrei” a executat cântări patriotice și populare, iar elevii școalei primare au jucat piese „Pe aicia nu se trece”, iar „Ziua Temperanței” a fost serbată în 4 comune, vorbiria despre alcool și urmările lui Dñii Alex. Flontoș, Ciocandel, Suaner

Radu, preotul Cornel Hoțea, Dr. Ioan Doboși și Atanasiu Doroș, președ. desp. Desp. are 2 biblioteci înzestrate cu cărți donate de diferiți binevoitori și membri și de către Biblioteca I.G. Bibicescu din Turnu-Severin. Averele în bani, a desp. este de Lei 81.823, depuși la banca „Sentinela” din Halmeu. Având în vedere că în aceasta regiune este absolută lipsă de meseriași români asociația noastră la stăruința dlui Popescu Baltă, în ședința comitetului din 28 August, 1928, a hotărât să se țină un concurs pentru copii de țărani, cari ar dori să-și dea copiii la școala de Arte și Meserii sau în școala de ucenici.

S’au prezentat la concursul de primire 12 copii selecționați de către preoții și învățătorii membri ai despărțământului dintre cari 10 copii au fost admiși la acest concurs cu burse depline din partea despărțământului acordate pe anul școlar 1928-29. Dintre aceștia 8 copii au fost trimiși la Școala de Arte și Meserii din Satu-Mare, iar 2 copii la Șc. de Ucenici din București. În cursul anului 4 copii din diferite motive sau retras dela Școala de Arte și Meserii, rămânând numai patru (4) la Școala până la finele anului școlar. În cursul anului s’a mai acordat o bursă unui elev sărac din cl. V. a Șc. de

Arte și Meserii, Satu-Mare, Tat Petru, în suma de Lei 2800 plus 300 la finele anului, cari sunt trecuți și pe contra pagină la situația materială. În total sau acordat burse copiilor trimiși la școală în sumă de circa 35.000 Lei. Despărțământul în cursul anului a delegat mai mulți membrii în diferite comune pentru a lua contact cu populația, aducând la cunoștință comitetului doleanțele populației, cari apoi au fost comunicate autorităților în drept pentru a lua măsuri de îndreptare. Toți acești delegați au ținut și întruniri în diferite comurte, vorbind poporului despre chestiuni de istorie națională, economice, Chestiuni gospodărești etc. Activitatea acestora nu o putem detalia lip-sindu-ne rapoartele lor în aceasta privință. Sediul despărțământului este în comuna Halmeu având biroul, și biblioteca în localul oferit de Casina Română despărțământului. Președ. desp. Atanasie Doros, protopop”.²⁰

Intensificarea și cunoașterea mai largă a activității de propagandă a dus la editarea, în luna iunie 1925, a unei reviste intitulată *Sentinela de Nord*, care a apărut (lunar) timp de șapte numere, ultimul fiind cel din luna decembrie 1925, după care din motive financiare își va înceta apariția.

În zilele de 13-15 septembrie 1935 s-a ținut la Satu Mare adunarea generală națională a Astrei, fiind prezenți președintele Astrei, dr. Iuliu Moldovan, I. Agârbiceanu, dr. Tiberiu Brediceanu, dr. Vasile Ilea, dr. Coriolan Suciuc etc. Programul a cuprins ample dezbateri, ordinea de zi constând în ședința cu președinții despărțământelor Astrei, ședința adunării generale și discutarea rapoartelor *comisiunilor* alese. Începerea dezbaterilor a fost deschisă de președintele Astrei, dr. Iuliu Moldovan.

Adunarea generală de la Satu-Mare, din 13-15 septembrie 1935.

În cuvântul de deschidere, Iuliu Moldovan, aprecia: „Au trecut 9 ani, de când la adunarea generală din Zalău, Asociațiunea noastră a hotărât, ca scopul principal al activității sale, să fie grija pentru prosperitatea biologică a poporului român. A înțeles prin aceasta atât prosperarea calitativă, deci fizică, mintală și morală în armonică dezvoltare, cât și sporirea numerică a elementului românesc. [...] Suntem azi de fapt două lumi deosebite aceea a orașelor și a satelor, aceea a intelectualului și a țărânimii, încât abia se mai pot înțelege, iar acela care s-a asimilat odată mentalității urbane, oricât de recentă i-ar fi proveniența din rural, atât de greu poate deveni din nou țăran, oricari ar fi eforturile pe cari le depune. [...] Veți înțelege, cât de necesar este ca hotarul între intelectual și țăran să dispară, ca intelectualul să rămână cu toată firea lui adânc înrădăcinat în sat, ambianța lui naturală, pentru ca prin acele rădăcini să poată trece asupra lui neconștient îndemnul disciplinativ al modestiei și măsurii, datorate mărginirii fiecăruia, ale tradiției înțelepte, instinctelor conservatoare, credinței în Cel de sus; ale întregii comori de forțe reglatoare, născute și regenerate numai în intimă legătura cu glia din care am plecat și noi. [...] Nu legi, regulamente, forțe impuse, nu cea mai minunată politică economică și cel mai mare belșug vor putea duce la izbândă, la pros-

²⁰ *Transilvania*, an 60, nr. 10-11, octomvrie-noemvrie 1929, pp. 735-740.

perarea și durata familiei și a neamului, așa cum izbânda trecută a neamului nostru nu ele ne-au dat-o. Din modesta viață a țărânilor să selecționăm norme de comportare firească, din laboratoarele științei vieții să cunoaștem legile hotărâtoare pentru evoluția biologică pe pământ, din trecutul omenirii și din experiența prezentului să învățăm ce nu-i iertat să facem și îndrumați de adâncă credință în Cel de sus, animați de o nețărânită dragoste față de cei de un neam, să formăm și să generalizăm noua concepție de viață. Așa, în sufletul nostru, în convingerile și sentimentele noastre vom avea crezul, care în haosul vieții sociale ne va arăta totdeauna simplu și firesc, drumul drept spre ținta existenței noastre, așa cum l-au aflat în mod instinctiv, cu multă trudă și jertfă înaintașii spre binele nostru.”²¹

S-au aprobat modificări ale statutelor și regulamentelor: alegerea pentru o perioadă de 5 ani a președintelui și a Comitetului Central format din 40 de membrii. „Comisia a propus adunării generale primirea modificărilor cu excepția Art.16 lit. A) care urmează să fie modificat în felul următor: 1. La Statute: A) Alege dintre membrii Asociațiunii pe timp de cinci ani pe președintele Asociațiunii și 40 de membrii ai comitetului central, dintre cari cel puțin 15 cu locuința la sediul Asociațiunii. Din comitetul central fac parte ca membrii de drept cei doi Mitropoliți, ca urmași ai marilor întemeietori ai Asociațiunii și, ca vicepreședinți de drept, cu caracter onorific, președinții regionalelor Asociațiunii.”²²

Iuliu Moldovan a fost reales președinte al Asociațiunii. „Dl. președinte, Iuliu Moldovan mulțumește adunării generale pentru alegere, promite că se va feri de orice ar putea creia disensiuni între membrii acestei vechi instituții culturale, fie de natură politică, fie de natură confesională. Dsa mai declară că programul dsale este acela al principiilor de cari au fost însuflețiți creatorii societății Astra, va ști să-i apere prestigiul și existența față de orice i-ar periclita prestigiul, elanul pe terenul culturii românești.”²³

Din noul Comitet Central mai făceau parte: N. Drăganu, Silviu Dragomir, Silviu Țeposu, Gh. Preda, Vasile Bologa, Gh. Moga, Octavian Goga.²⁴

În iunie 1936 are loc la Oradea o nouă întrunire națională a Astei la care au participat următoarele despărțăminte: Oradea, Tileagd, Marghita, Salonta, Sighet, Timișoara și Satu Mare: „S’a făcut cu acest prilej și sub preșidenția Prof. Moldovan cel dintâi contact amplu cu diversele aspecte ale problemei și cu oamenii care să ia pe umerii lor rezolvarea ei. Toate despărțămintele și-au luat însărcinarea să se prezinte în toamnă la o noua consfătuire cu un studiu documentat al necesităților locale. Scopul a fost să se ridice problema românismului de la frontieră la rangul unei probleme de stat și deci să fie sprijinită de toate guvernele și instituțiile. Despărțămintele din această regiune (Salonta, Oradea, Satu Mare, Sighet) au

21 Iuliu Moldovan, „Cuvânt de deschidere a Adunării generale din Satu Mare”, în *Transilvania*, Anul 66, nr. 5, septembrie-octombrie 1935, pp. 288-289, 331-335.

22 *Transilvania*, Anul 66, nr. 5, septembrie-octombrie 1935, p. 336.

23 *Ibidem*, p. 341.

24 *Ibidem*, pp. 324-343.

dovedit prin activitatea din trecut că sunt de toată încrederea pentru viitor. Toate organizaseră școli țărănești. În județul Satu Mare luase o promițătoare dezvoltare organizația Șoimilor. Descinderile la sate sunt frecvente. În despărțământul Carei există o echipă de 25 intelectuali care cutreerau cercurile culturale ale despărțământului...".²⁵

În 1938, Ioan Gherman nota: „... n-a fost un eveniment în viața satelor din această plasă la care să nu fi participat Despărțământul. Inaugurări de școli ... sfințiri de biserici, înființări de case culturale, ridicare de monumente și altele n-au scăpat din atențiunea conducerii Despărțământului”.²⁶

Înainte de Dictatul de la Viena (august 1940) Astra sătmăreană a fost subordonată Serviciului Social, care la Satu Mare avea în frunte pe profesorul Vasile Scurtu și inginerul Zeno Spârchez. Astra sătmăreană și-a creat merite notabile în privința desfășurării unei prețioase acțiuni de stimulare a activității artistice, în special prin înființarea de coruri, fanfare, echipe de dansuri populare, precum și prin numeroase șezători și serate literar-artistice, integrate în bogate acțiuni prilejuite de sărbătorirea unor evenimente istorice de interes național sau de adunările sale generale. Au funcționat în Satu Mare asociații profesionale pe domenii de activitate, de exemplu: „Stația” – condusă de un comitet, „Locomotiva” – condusă de Petru Surducu, „Nivel-Metru” condusă de I. Iederan, toate în cadrul căilor ferate. Tot în Satu Mare a activat „Asociația Micilor Industriași și Comercianți Români”, pentru care autoritățile au achiziționat un imobil pe strada Tudor Vladimirescu din municipiul Satu Mare. În fruntea ei se afla deputatul Flaviu Șuluțiu ca președinte de onoare și prof. Aurel Sântion, președinte executiv. Principala preocupare a asociației a fost sprijinirea membrilor, în ocuparea unor locuri de muncă. Asociația are o bibliotecă înființată prin colectă publică și o formație muzicală proprie. O altă preocupare a asociației era petrecerea timpului liber a membrilor. În anul 1938 funcționa și „Cercul Cultural Român CFR”. „Asociația Româncelor Sătmărene”, a fost înființată din inițiativa Lucreției Barbul, soția dr. Eugen Barbul. Evenimentul a avut loc în 9 octombrie 1926, când s-a organizat o întrunire importantă așa cum este prezentat în presa vremii. Așa cum arată în articolul respectiv Maria A. Damian, scopul Asociației este „religios, filantropic, național și cultural”.²⁷ În zona sătmăreană au fost create două sfaturi culturale: Sfatul cultural al orașului Satu Mare și Sfatul cultural al județului Sătmăr.²⁸

În perioada august 1940 - august 1945, Astra sătmăreană a fost anihilată, actele și bibliotecile ei dezorganizate și distruse. *Asta-mamă* a mai activat până în 1948, când a fost, mai întâi contopită în patrimoniul cultural al Republicii Populare Române,

25 Dr. G. Preda, *Activitatea Astei în 25 ani dela Unire (1918-1943)*, Sibiu: Editura Astei, 1944, pp. 139-140; V. Onișor, „Scopurile Asociațiunei”, în *Revista Bistriței*, 5 august 1906.

26 Ioan Gherman, *Plasa Carei, jud. Sălaj*, Ed. Librăria și Tipografia „Cultura”, Societatea Cooperativă Carei, 1938, p. 145.

27 *Ibidem*.

28 *Afirmarea* (Satu Mare), an 66, nr. 4, 1939, p. 50.

prin Decretul 62/1948. Ulterior, în 1950, Astra a fost desființată și patrimoniul ei confiscat de administrațiile locale, prin HCM nr. 399 din 14 aprilie 1950 și prin Ordinul Ministerului de Interne nr. 470470 din 25 mai 1950. Abia în 1968 a fost evocată activitatea Astrei, printr-o sesiune de comunicări națională jubiliară.

Activitatea Astrei a fost îndreptată nemijlocit asupra „masei” poporului român și s-a concretizat într-o susținută acțiune de răspândire a cunoștințelor din diferite domenii de știință, care, după cum considerau activiștii Asociațiunii, a putut contribui la prosperarea literaturii și culturii spirituale și economice a românilor din Transilvania, Crișana, Maramureș, Sătmar și Banat.

O Astră în Nord-vestul țării: Despărțământul Sătmar-Ugocea al Astrei (1898-1940)

Rezumat: Asociațiunea transilvană a urmărit inițierea și susținerea unei activități literare și științifice, grupând în jurul său întreaga intelectualitate românească. Dorința membrilor Asociațiunii din comitatele Maramureș și Satu Mare de a se înființa un despărțământ în acest ținut, este exprimată în scrisoarea lui Mihail Pavel (vicar al Maramureșului), trimisă Comitetului central al Asociațiunii la Sibiu. Prin hotărârea Comitetului central al Astrei, Gheorghe Pop de Băsești a fost încredințat cu organizarea unui despărțământ în Sătmar. Printre cei dintâi membri sătmăreni ai Astrei, s-a afirmat profesorul de limba română din Satu Mare, Petru Bran, animator al vieții culturale sătmărene, care a figurat în analele Asociațiunii printre primii membri cotizanți de la înființarea Astrei în 1861. Despărțământul Sătmarului se extindea peste trei comitate și „singura inteligență” o formează preoțimea rurală, dar și dascălimea. În ziua de 16 februarie 1868 s-a constituit despărțământul Sătmar-Ugocea al Astrei, după numele comitatelor Sătmar, respectiv Ugocea. Sediul despărțământului a fost stabilit la Seini, situat aproximativ la egală depărtare de cele două județe: Satu-Mare și Maramureș. Înființarea reuniunilor cercuale și agenturilor comunale a fost hotărâtă în adunarea generală din 10 august 1869, de la Șomcuta Mare, a izvorât din necesitatea unei legături mai apropiate și directe cu membrii săi din toate ținuturile Transilvaniei cu locuitorii din cele mai îndepărtate așezări. Astra sătmăreană și-a creat în această parte a țării un renume deosebit prin toate manifestările desfășurate: religioase, educaționale, culturale și artistice. După semnarea Dictatului de la Viena (1940) și cedarea Ardealului de Nord către Ungaria, activitățile Astrei se reduc simțitor și datorită presiunilor, încetează. În 1948 regimul comunist numește un nou consiliu de conducere, iar în octombrie 1950, s-a decis desființarea integrală a Asociațiunii.

Cuvinte cheie: mișcare culturală, identitate națională, Astra, despărțăminte, Petru Bran, Satu Mare.

The Astra Society in the Nord Vest part of the Country

Abstract: The Transylvanian Society had succeeded to induct and support a scientific and a literary activity gathering together the entire Romanian literate. The desire of Satu Mare's and Maramures' s members counties to establish a joint branch in that area has been expressed through Mihail Pavel's letter (Bishop of Maramures) send to the Astra Central Committee at Sibiu. By the resolution of the Astra Central Committee, Gheorghe Pop de Băsești has been appointed to organize the new Satu Mare Astra branch. One of the first distinguishable member of Astra was Petre Bran an active supporter of the Satu Mare cultural life, which was also among the first members dues since Astra registration in 1861. The Satu Mare Astra branch supervised three other internal local counties and the only and single comprehension is constituted by pastoral priesthood and the local teachers. On February 16th, 1868 the Satmar-Ugocea branch has been formed taking over the name of the Satmar branch and Ugocea branch. The headquarters was set up at Seini, a small city placed equally between the two counties: Satu Mare and Maramures. The launching of the common meetings and the collective locals subdepartments was decided on August 10th, 1869 by the General Assembly at Somcuta Mare, and it was settled due to a more direct link of the Transylvanian members of the Asta Society. The Astra Society became in this part of the country a well-known name through its assemblies: religious, educational, cultural and artistic. After signing the Viena Dictate (1940), Astra's activities are sensibly decreased because of the various constraints, and finally stops. In 1948, the Communist regime appoints a new boarding council and in October 1950 it was decided the fully annulment of the Astra Society.

Keywords: cultural movements, national identity, Astra, branch(es), Petru Bran, Satu Mare.